

voorbij, onder geluiden zo liefelijk als alleen het water geven kan. Nu en dan is er een plechtige stilte, alsof er in de diepte geraadpleegd wordt, waar de volgende aanval tegen de rotsen te beginnen. In 't volgende ogenblik schuimt, en klotst, en bruist het water weer, en breekt zich een pad door de rotsblokken heen, zodat je als een jongen op het voetbalveld je niet weerhouden kunt, van een luid hoera! uit te galmen, ter aanmoediging van die huppelende wateren!

Overal zien we nette plaatsen, al dichter bij elkander, totdat we Schoemanshoek bereiken. Bezaaid met huizen, kampen en landerijen ligt het daar aan de overzij van de rivier, terwijl honderden van struisvogels in allerlei houdingen zich over 't groene tapijt bewegen. Sam zegt:

“Baas, dis pure Skoemans, wat daar woon. Al die plase hoort an Skoemans, en hulle is rijk, en het baaie vools.”

“Ja, Sam,” hernam ik in mijn beste Hollands, “te oordelen naar de zindelijkheid en orde, die er overal heersen, komt men onwillekeurig tot de gevolgtrekking, dat de landelijke bevolking in deze vruchtbare gewesten zeer welvarend moet zijn, want men treft hier geen bouwvallige of in puin stortende hoeven aan, die van nijpende armoede getuigen.”

Sam had hierop niets te zeggen; hij dacht zeker: “die baas praat ons taal 'n bietje krom!”

Doch ik leverde hem spoedig overvloedige bewijzen, dat ik ons eigen Afrikaans liefhad, en 't net zo goed kon spreken als hij.

Neef, heb je er al aan gedacht welk een bitter lot de Afrikaanse schrijvers beschoren is,—ik bedoel diegenen onder ons, die niet het voorrecht hadden, in Holland te studeren? Echt Nederlands schrijven, kunnen we nu eenmaal niet goed. En al konden we 't ook, dan zouden onze landgenoten het onnatuurlijk en stijf vinden, en alleen de geleerden zouden het genieten.

Afrikaans schrijven is gemakkelijker, daar we in die taal denken. Maar velen, omdat ze goede Hollandse boeken gelezen hebben, of omdat ze menen, dat we ons volk nietopheffen, willen ons niet aanmoedigen.

Ik heb jaren lang over deze zaak nagedacht—en, na alles behoorlijk gewikt en gewogen te hebben, zoals wijlen dr. Hofmeyr, van Montagu, p'lacht te zeggen, ben ik tot dit besluit gekomen: Ik werk mijn volzinnen om en om, zodat de minder ontwikkelde man me ook verstaan kan, en toch giet ik ze zoveel mogelijk in een zuiver Hollandse vorm, zodat de man, die in die taal denkt, er ook vrede mee kan hebben. Waar een landgenoot als spreker optreedt, hoor ik hem graag zijn eigen taal spreken. Het is me aangenamer, hem zijn eigen zoetklinkend Afrikaans te horen spreken dan, tenzij hij 't goed kan, het statig Nederlands.

We moeten trachten vooral het *hart* van het gehele volk in beslag te nemen. We voeren weinig uit, als we slechts voor welopgevoede mensen trachten te schrijven.

Om kort te gaan, ik tracht voor mezelf een stijl aan te kweken, waarin aan beide richtingen op taalgebied recht gegeven wordt.

Ik heb beide vormen van onze taal hartstochtelijk lief, en ik begeer, dat ze in ons huis niet als vijandig-gezinden tegenover elkander zullen staan, maar als broeders in liefde samenwonen zullen. En dit kan geschieden, vooral als de eerstgeborene tot de jongste zegt: "Broeder, mijn schoon en edel ros, HET, dat ik uit Holland meegebracht heb, wil hier maar niet aarden. Ik zend hem dus terug; in Holland zal hij altijd werk krijgen en zich thuis voelen. Ik zal nu, al is 't enigszins met tegenzin, gebruik maken van je beproefde oude 'bossiekop-ponie,' DIE."

Maar, het baat niet te redeneren over deze zaak. Laat elkeen zich maar bedienen van de vorm, die hij liefheeft. Van lieverlee zal er dan een schrijftaal ontstaan, waarin latere Afrikaners hun gedachten kunnen uitdrukken.

En bovendien, op pad naar de Kangogrotten, over Hollands en Afrikaans te spreken, vind je ongepast, niet waar? Ik ook, dus zal ik er nu verder over zwijgen. Want, we zijn nu aan het bovineinde van Schoemanshoek, en gaan een nauwe poort in, tussen twee hoge heuvelen, die evenwijdig van elkaar schijnen te blijven. De weg loopt aan de rechter- en de rivier aan de linkerzij beneden ons, en biedt ons allerlei schoons te zien. Rotsblokken, sommige van fijn, wit marmer, naar het schijnt, liggen in de bedding. Op meer dan een plek schijnt het, alsof er in vroeger eeuwen zware rotswanden dwars door de kloof geweest zijn, en dat ze door de stortvloed, in de loop van de tijden, met geweld zijn doorgebroken.

In grote verwarring liggen de rotsmassa's daar, totdat, lang nadat wij van het toneel zullen afgetreden zijn, de wateren ze ook vermaald zullen hebben.

Hoe zal ik je een denkbeeld geven van die lange nauwe Schoemanspoort? Neem twee van onze oude remkettingen, en leg ze, met vele krommingen, wendingen en buigingen, naast elkaar, met een ruimte tussen beide, op een zeer bultig terrein, zoals pasgeploegde, ongelijke potkleigrond. Steek takjes en bosjes en bloemen overal in de schakels, en laat een stroompje water tussen de ketens doorspelen . . .

“Is dat nu een beeld?” zeg je.

Nu, kom dan maar zelf, ervaren reiziger, die je bent, en geef ons een betere tekening. Ik zal je daarvoor dankbaar zijn. Denk er nu maar over na, of je komen zult. Ik ga verder.

“Stoot aan, Sam!”

Hier een wending van pad en heuvel, en daar een draai om, zo gaat het steeds voorwaarts en opwaarts, terwijl de zon als een speelziek, vrolijk kind over de heuveltoppen loert, je een vluchtige glimlach toewerpt en dan weer verdwijnt. Bomen, bossen, rivieren, licht en schaduw, alles stemt tot diepe dankbaarheid.

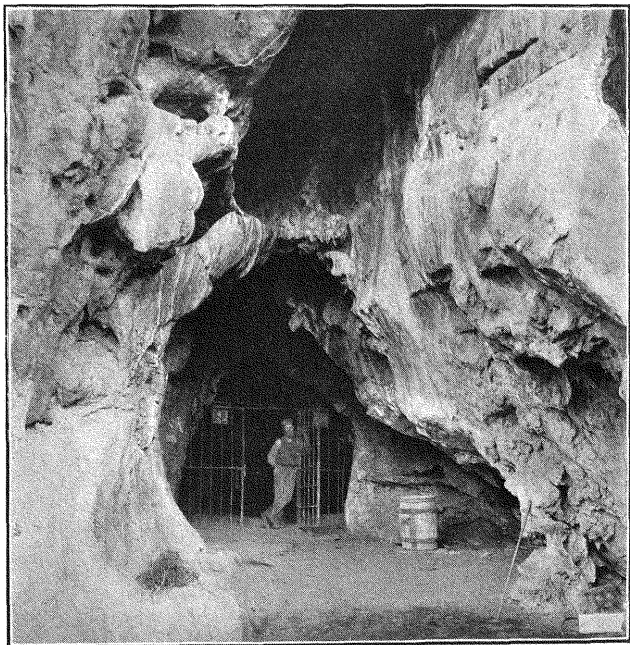
Ach Heer, welk eën voorrecht voor een ellendig mens als ik ben, om zoveel zilververrukkend schoons in uw schepping te aanschouwen!

Al zou ik nu ook de Druipkelders niet eens zien, dan zou ik me goed beloond achten, dit alles gezien en genoten te hebben. Hoe innig speelt het me, dat mijn vrouw me niet kon vergezellen!

54 OP REIS IN HET ZUIDWESTEN

“Baas, daar is die Kombuis-Kango.”

Ja waarlik, we waren aan het boveinde van de

Ingang tot de Kangogrotten.

lange, schone poort. Hier begint hij zich te verwijden. Van die open ruimte hebben de boeren goed gebruik gemaakt om er boerderijen aan te leggen. Van de

hoogte, waarop we ons nu bevinden, zien we neer op de daken en schoorstenen van de nette woningen.

Vandaar de naam van "Kombuis-Kango," zegt Sam Hobbs.

Me dunkt de naam "Voorportaal" zou hier beter passen.

Bij het "Kango Hotel" aangekomen, schafte ik me een rol manganese draad en drie waskaarsen aan. De kaars alleen geeft je weinig of niets te zien in de grotten. De draad daarentegen werpt een helder blauwachtig licht in de hoge gewelven en diepe afgronden.

Een halfmijl aan deze zij van de grotten spanden we uit, of liever Sam deed het, want ik begon dadelik voort te stappen en de heuvel te beklimmen.

Terwijl ik op mijn gids zit te wachten, zal ik de gelegenheid dus waarnemen, mijn brief af te sluiten, zoals onze moeders altijd deden, dat is, met de pen, maar niet met het hart! Het hart wordt bij al deze scheppingswonderen verruimd, en men heeft er plaats in voor alle mensen.

VIII.

DE GESCHIEDENIS VAN DE ONTDEKKING
VAN DE KANGOGROTTEN.

Boesmantekeninger.—Schoorsteen door de Heuvel—Windvogel.

DAAR komt de gids Petrus Coetsee aan. Hij is al jaren lang met deze Druipkelders bekend, en allen erkennen, dat hij hen goed behandeld heeft.

Daar sta ik dan nu voor het ijzeren hek in de rotswand, waarachter zovele wonderen verscholen liggen! Ik ben echter niet haastig om naar binnen te gaan, daar ik me te opgewonden voel. Ook vrees ik, dat ik misschien teleurgesteld zal worden, en dat de werkelijkheid niet zal beantwoorden aan de verbeelding, zoals het dikwels in de wereld, en vooral in Zuid-Afrika gaat,—b.v. met fortuinzoekers, die van overzee komen om hopen goud in een ommezien tijds bijeen te schrapen en niets dan barre rotsen vinden, waar hard gewerkt moet worden.

Ik wil dus eerst wat afkoelen, en bestijg daarom een lage rots aan de linkerzij van de ingang om

de ronde schoorsteen te zien, die loodrecht door de heuvel gaat.

Is dit nu de krater van een vuurspuwende berg?

Kijk eens daar die schilderijen van de oude Boesmans aan dezelfde zij, sommige waarvan nog zeer duidelijk zijn! Jammer dat sommigen de gewoonte hebben, als ze de aandacht willen vestigen op een of ander van die tekeningen, om een klip ertegen te werpen, met de uitroep: "Kijk, man, daar staat die Boesman!" Zó worden de Boesman en zijn tekeningen doodgegooid door de onbedachtzamen en vernielzuchtigen. Laat ons toch die gedenktekeningen van dat oude volk in ere houden, al is het maar, omdat ze zo oud zijn.

Ik ga verder en onderzoek de zijden van de kransen, en vind vele stukken van oude, versteende beenderen. Hier liggen nu enige van die stukken voor me. Alles is zo ineengesmolten, dat slechts enige tanden duidelijk te onderkennen zijn. Ik vrees, dat zelfs een Cuvier ons niet zal kunnen zeggen, tot welke dier- of mensesoorten ze eenmaal behoord hebben. Al zoekende ontdek ik ook een fossiel, of liever, de indrukken door hem in de rotswand achtergelaten. Als je vier treden van het hek bent, aan de rechterzij, zal je, op een hoogte van zes voet van de grond, het afdrukkel van mijn hagedis met vlerken zien. 't Is geen tekening, maar de overblijfselen van een prehistories dier.

"Kom, Coetzee, vertel me nu eerst al de leugens,

die hier in omloop zijn aangaande de ontdekking van deze onderaardse holen !”

Zijn verhaal komt kortelik hierop neer :

In 1780 hoedde een wachter, van zekere Van Zijl, zijn schapen in de nabijheid. Op zekere dag achtervolgde zijn hond een wilde bok, en verdween met bok en al onder de krans. De wachter kroop achterna, en werd spoedig gewaar, dat hij zich in een ruime zaal bevond. Hij gaf dit aan zijn baas te kennen, en zo werd het geheim openbaar.

Wel, Neef, ik kan 't me voorstellen, hoe Windvogel, nadat zijn schapen voor de nacht bezorgd waren, daar bij zijn baas in het kookscherm, bij het vrolijke vuurtje ging zitten, en, na wat tabak gebedeld, en zijn pijp met een gloeiende kool aangestoken te hebben, op deze wijze begon :

“Arrie, baas Willie, mar ek het darm vendag alte koddage goeters op die lijf geloop !

“Dink, ou Storm, mij hond, die ja mos daar op die rand 'n klipbok op. En ek sê ver jou, dis nou mar net die bok en ou Storm, die bok en ou Storm. En ek loop ok net, lat die klippies sê : Soei ! hier onder mij velshoed se sool, ek wat Windvool is.

“Ai, mar kijk, die ou hond, hij wil, wil hom so vat. Nou, nou sê ek : A, nou het hij hom ! Mar wie sê so ? Daar vlie die bok met 'n Kaapse draai onder die krans, bij die donker gat in. En ou Storm, nie links nie, lat spit agterna.

“Ek wag toe, en wag, mar ek word al ongerus.

“Ek roep toe, en fluit net so hard as ek kan.

“Baas, daar krij ek gedagte, lat mij arme hond dalk vas in die lelike klipskeure sit. En dis nes jij sê: ‘Mes!’ was ek plat op die grond, en sleep mij ou lijf soos ’n slang, al dieper en dieper bij die skuiwergat in.

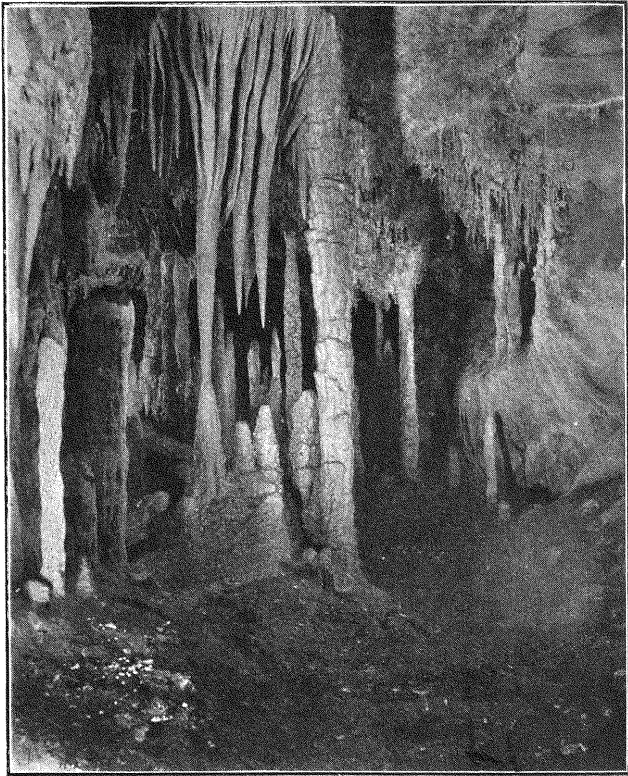
“Mar, hei mense, hoe skrik die ou Hotnot dan tog! Want, glo ver mij, baas, toe ek nou weer mij lijf kom krij, toe staan ek so penorent, daar binnekant in die koppie se maag.

“Baas, dis ’n kliphuis, baaie ho’er as mij struis, en so lank en so wijd as die kraal. Ek staan so en luister, maar dis stilveld, mij baas. Al wat jij hoor, is net tap! tap! tap! Kompleet nes bloed, wat drup op ’n klip. Ek dink toe al bij mij selwers, dis nooit reg hier bij die plek nie!

“Mij o’e word toe bietjie gewend om te sien, en so skelm, skelm gaan ek vêder. Mar sukke gedoentes het ek nog nooit op die aarde anskou nie. O, mij tata, dis spoke! Baas, hulle staan so morsdood, na mij staan loer, lat mij hare so rijs. Arrie, mar kijk, toe help ek mij lijf, en was uit bij die skeur! Nee, dis nooit ’n goeie ding bij darie plek nie. Baas, ek het al goeters gesien wat snaaks is, en ok al wat bokant mij kaart is. Mar, regtag, darie kliphuis is ver bokant mij jakhalsband!”

“Ai Windvool, julle Hotnots kan tog lekker lie! Waar kom jij nou weer an die storie?”

“Mar, foei dan, mij kleinbaas, hoe kan jij tog altijd

De Nieuwe Kolomkamer.

ONTDEKKING VAN KANGOGROTTEN 61

so praat, as jou outa, wat ver jou geabba het, jou die waarheid vertel? Mar so is julle duussolk!"

De uitslag was, dat Willie Van Zijl een heel span tabak en een lekker zopie Kangobrandewijn aan zijn wachter beloofde, als zijn geschiedenis de waarheid bleek.

De volgende morgen was Windvogel de "windmakerste Hotnot" in het Kangodistrikt, want hij kreeg zijn zopie en twee span tabak.

En, zijn baas kreeg—de eer!

Ik heb deze geschiedenis opzettelijk gefabriceerd, om de Hottentot, laat ons hem maar Windvogel noemen, recht te doen wedervaren. Hij is de ontdekker van deze druipkelders, en niet Van Zijl. De voorste kamer behoort dus de naam te dragen van Windvogels Nest!

Een Engelse schrijver ignoreert het bestaan van Windvogel en z'n hond, en zegt kortweg, dat de Kelders in 1780 door een boer, die op de jacht was, ontdekt werden. Deze leugen is in één woord te mager, te dood! Ik denk, de leugen van Windvogel bevat onmiskenbare kiemen van waarheid. Een boer acht zijn eigen leven in de regel veel hoger dan dat van zijn hond. Windvogel, daarentegen, zou ontrouw geweest zijn aan de tradities van zijn volk, als hij zijn trouwe hond in de donkerheid had laten omkomen. Hij besloot dus om dood en doodsgevaaren te tarten, en kroop zijn hond achterna.

Daarom, hoera! voor Windvogel!

62 OP REIS IN HET ZUIDWESTEN

Verschoon me, dat ik je zo lang buiten de Kelders houd. Ik wilde je eerst in het reine brengen omtrent de ontdekking daarvan.

Om ze te onderzoeken en te beschrijven, zal stof genoeg leveren voor een volgende brief. Ik vrees echter, dat dit boven mijn vuurmaakplek zal zijn !

IX.

IN DE DRUIPKELDERS.

Windvogels Nest — Kleedkamer—Badkamer—Kerk—Bruidskamer — Eetzaal — Slachthuis, Hart, Longen, enz. — Jonggehuwden—Tunnel—Nieuwe Bruidskamer—Van Wasenaars Winkel—Kristallen Paleis—Salomo's Mijnen—Camera Pulchra—Ijskamer—Duivels Smidswinkel.

't Is geen alledaagse taak, zulke natuurwonderen als de Kangogrotten te beschrijven. Men zal het nog kunnen doen, als men er dikwels ingaat en met alles gemeenzaam wordt. Maar een vluchtig onderzoek kan alleen aanleiding geven tot vele onnauwkeurigheden. Je zult het me dus niet kwalik nemen, als je er komt en ziet, dat ik van sommige vertrekken weinig of niets gezegd heb en andere zelfs verkeerde namen gegeven heb, want sommige van die kamers hebben meer dan een naam.

Maar, om te beginnen : ik was nu tamelijk kalm en meende, dat ik alles met bedaardheid zou kunnen onderzoeken. Ik verzocht dus mijn gids, de deur te openen.

Daar stonden we in het grote VOORPORTAAL, door

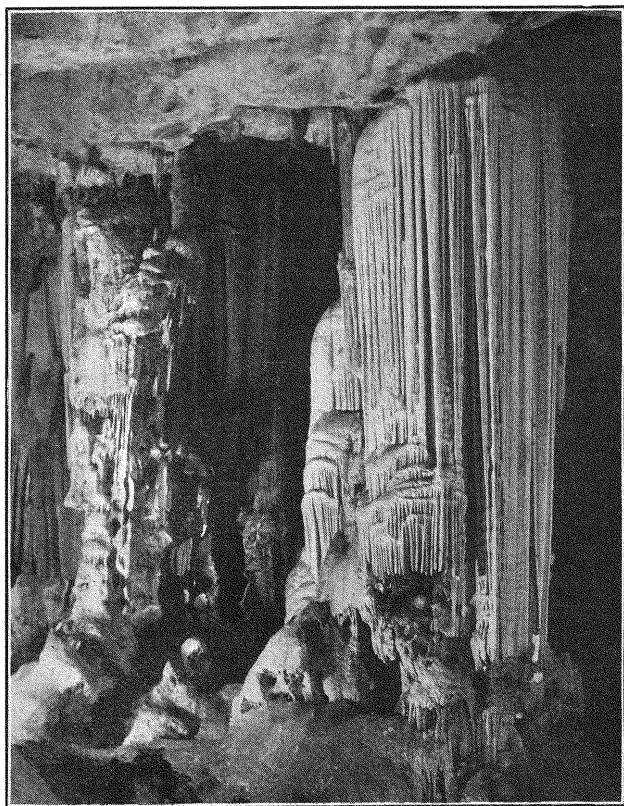
Windvogel ontdekt. Aan de linkerhand, achter dat versteende scherm, is de KLEEDKAMER van de dames.

Ik ontdeed me van alle overtollige kledingstukken, trok mijn geel baaitje aan, en bedekte de overige delen van mijn lichaam met een stuk van mijn nachtgewaad. Ook trok ik overschoenen aan, om mijn voeten tegen water en modder te beschermen.

Aldus uitgedost, begonnen we de onderaardse wandeling. Het was 11 uur in de morgen, toen we het daglicht verlieten, om het niet weer voor 2 uur in de namiddag te zien. Coetzee droeg de brandende kaars in een riet gestoken. Ik volgde hem als een gehoorzaam kind.

Hier heb je de BADKAMER van de heer Van Zijl, achter een fraaie gordijn. De baden zijn, in onze door droogte geteisterde tijden, zonder water. Laat deze kamer de naam van Van Zijls Bad behouden. Windvogel heeft er nooit gebruik van gemaakt. Hij hield niet van baden !

Ziedaar die lange stalaktiet, die als een witte, bochtige boomstam het tonnenzware dak van deze ontzaggelijke kelder draagt. Vele van die pilaren zie je overal in 't rond, waarvan sommige nog hangen van de hoge gewelven, terwijl hun tegenvoeters gestadig van de vloer oprijzen. Eeuwen verlopen, voordat de beide delen elkaar ontmoeten en een volkomen stalaktiet vormen. Waar ze naast, of tegen elkaar opwassen, daar ontstaan de allerkunstigste gewrochten : geplooiden gordijnen, geribde muren, orgelpijpen, mensegestalten en meubelstukken van tempels en

Gordijn in Van Zijls Kamer.

paleizen. Men kan onmogelijk alles waarnemen op de eerste tocht door deze onderaardse zalen.

Maar we dalen af, en stijgen weer, en komen alzo in de KERK, naar ik meen, ook THOMSONS HALL geheten. Hier staat de PREEKSTOEL, waarvan we zo dikwels gehoord hebben. Het is in de vorm van een kelk en zeer eenvoudig. Het doopbekken en het orgel worden ons ook getoond. Dichtbij, achter een gordijn zit de oude leraar in diep gepeins.

Waarom heeft G. du Toit zijn naam met potlood op het kleed van die eerbiedwekkende grijsaard geschreven? En waarom ontsieren zovele toeristen de schoonste natuurwonderen overal met hun nietszeggende namen? Denk toch niet, dat het een boek is, waarop jij alleen recht hebt. De kelders behoren aan allen, die de natuur liefhebben, en ik heb geen recht mijn naam daarop te schrijven. Ik was in deze ontzagwekkende zalen met diepe eerbied vervuld, en zou het bijna als zonde beschouwd hebben, mijn naam op die reine, witte wanden te krabben. Windvogel alleen, onder alle kinderen van Adam, had het recht zijn naam aan de ingang te plaatsen. Hij deed het niet, brave jongen, en gaf ons dus een voorbeeld om onze namen niet, als "gekken en dwazen op muren en glazen," te schrijven!

"Coetzee, zingen de bezoekers ooit hier?"

"O ja, eergisteren nog had ik hier vele zondagsschoolonderwijzers en onderwijzeressen, en ze zongen, dat het een lust was."

"Ja, vriend," zei ik, "het hart moet hier zingen."

Ik besteeg de kansel, nam mijn hoed af, en gaf als tekst op Ps. lxxxiv, 2: "Hoe liefelijk zijn Uw woningen, O Heer der heirscharen!"

Maar er was geen tijd om de gedachten, die zich vermenigvuldigden, onder woorden te brengen. Ik verwachtte, dat de echo me zou antwoorden, toen ik de woorden zo luide uitsprak. Maar alles is hier stil als het graf. Geen weerklank of enig geluid hoort men hier, dan alleen het vallen van de druppelen in lange tussenpozen.

We moeten ons haasten.

Aha! hier is wat fraais,—een kamer, kleiner, doch prachtiger dan we tot hiertoe gezien hebben. Het draagt dan ook de naam van de OUDE BRUIDSKAMER, want, dieper in de spelonken, is er later een andere ontdekt, die nog mooier is, zoals we zien zullen. Hier, verscholen onder franjes en gordijnen, ziet de man, die rijk is aan verbeeldingskracht, een grote, versuikerde bruidskoek.

't Is wonderlik, als je daar in de spelonken wandelt, om te zien, hoe veelsoortig de ingangen tot de verschillende vertrekken zijn. Hier is het een gordijn zo eventjes weggetrokken van de muur, waar je juist kunt doorkomen, zonder diep te bukken. Daar weer is de doorgang tussen twee fraaie gordijnen. Hier staat er een deur half open, zodat jij je lijf als om een hoekje moet zwaaien. Nu eens moet je langs een ladder naar de bovenste verdieping van een paleis opklimmen. Dan weer moet je kruipen als een achildpad, waar de zoldering zo laag is, dat je geen

lucht kunt krijgen. Nauwe gaten, waar jij je lichaam met moeite door kunt wringen, en ruime openingen, waar je met bokwagens kunt doorrijden. Zo, nu weet je wat je wacht!

We treden nu de TAMBOERKAMER binnen.

Welk een reusachtige, witte krijgsmanshelm ligt hier op de vloer? Jammer dat Goliath, de Filistijn, er niet dichtbij ligt! Coetzee zal hem echter zeker nog een dag, daar, achter een van de stalaktieten, ontdekken!

Sla jij met je platte hand tegen dit scherm, dan geeft het een geluid, alsof men op een trom slaat; vandaar de naam: TAMBOER— of ook EETKAMER.

Toen ik een kind was vertelde Oom Johannes van S. me, dat hij hier een gedekte tafel gezien had: schotels, borden, lepels, ja, alles wat gewoonlijk op een tafel gevonden wordt.

Ik denk, de roofzuchtige bezoekers hebben alles weggenomen, want ik vond niet eens een mes of een tafelpoot in dit vertrek. Oom Johannes zag echter soms wonderlike dingen!

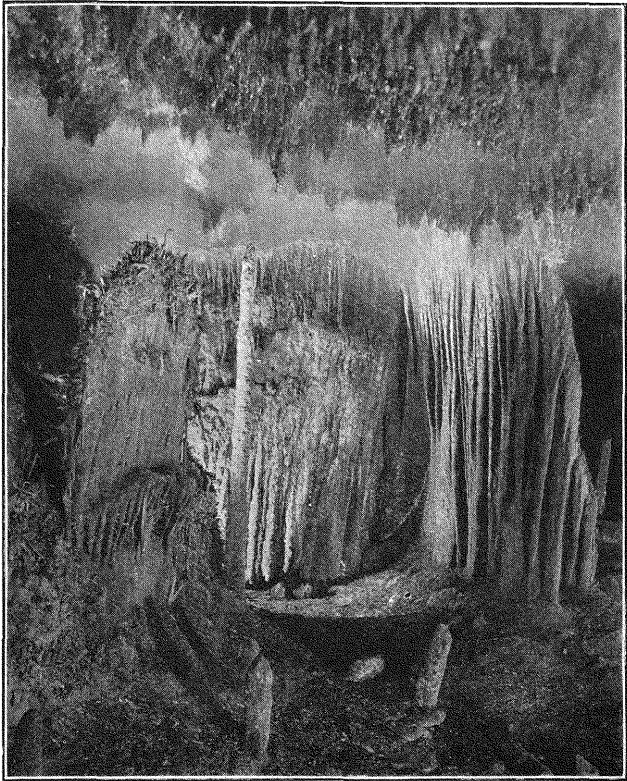
Maar, meer dan een uur is al verstreken, en er is nog veel te zien.

Voorwaarts, vriend!

Ach, daar glijdt mijn voet weg, en ik bezeer me lelik op die harde rotsen!

“Coetzee, gebeuren hier ook somtijds ernstige ongelukken?”

“Ja; een halfbeschonken kerel heeft eenmaal zijn been hier gebroken. Hij was eigenzinnig, en wilde

De Tamboerkamer.

niet naar de gids luisteren, met het gevolg, dat hij uitgleed en zijn been brak."

Mijn been was gelukkig niet gebroken, en zo konden we voortgaan naar de HARTKAMER, zó genoemd ter oorzake van een kolossaal blauw hart, dat daar hoog aan de hanebalken hangt te drogen !

"Hier heb je nu al de ingewanden van een dier. Daar hangen de longen en de lever," zei mijn geleider.

Nu, ou Neef, ik kan ook over een weinig verbeeldingskracht beschikken, maar ik moet zeggen, dat de andere stukken, die daar hangen, meer op pekelribben en biltongen lijken dan op ingewanden ! Zie je, ik ben dolgek naar biltong, en hou niets van lever, en minder dan niets van longen ! Doch, wat het hart betreft, de domste mens, "al is hij die stafasie van 'n klip," zal meteen zien, dat dit hart, en niets dan hart is.

Hier is dan nu het verstijfde en versteende hart van al deze verstijfde en versteende wonderen !

Van het hart gesproken, doet je natuurlijk aan liefde denken, en met die gedachte vervuld, neem ik je naar de zesde kamer.

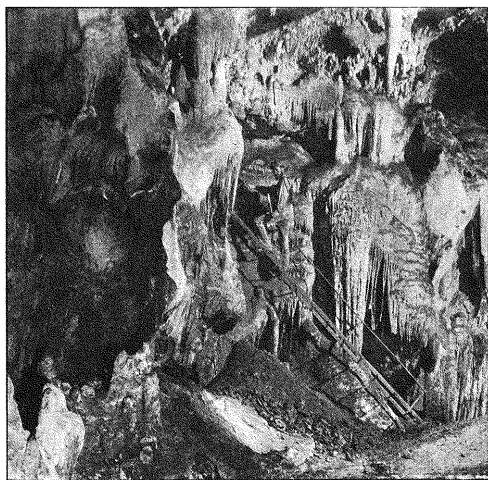
Kijk daar, hoog op die gallerij sta je met je beeldschone bruid, onder haar sluier, vóór de predikant, die de huweliksband tussen beiden legt !

Van harte geluk, beste Neef !

Nu breng ik je als bruidsjonker door de zeer lange en hoge TUNNEL. Beschouw dit eens. Lijkt dit niet, alsof het opzettelijk voor een trein gemaakt is? Je verbeeldt je waarlik, dat je hier in gereedheid staat,

om met de trein naar Gordonsbaai te reizen—voor de wittebroodsdagen! Doch dat meedogenloos voertuig is gelukkig nog niet hier om vrienden van elkander te rukken. Je moet dus bij ons blijven.

Zie je daar aan het einde van de Tunnel die

De Tunnel en de Ladder.

LADDER? We bestijgen die nu, en kruipen, de een na de ander, door de nauwe opening daarboven. Volg me maar.

“Eina, de sterren staan me voor de ogen!”

“Coetzee, kerel, ik ga niet verder. Waarom kap

je die afhængende dingen niet af? Ik stamp mijn kop nog pap, eer ik hier uitkom. We zijn ook al ver genoeg gegaan."

Mijn gids bemoedigt me, en zegt:

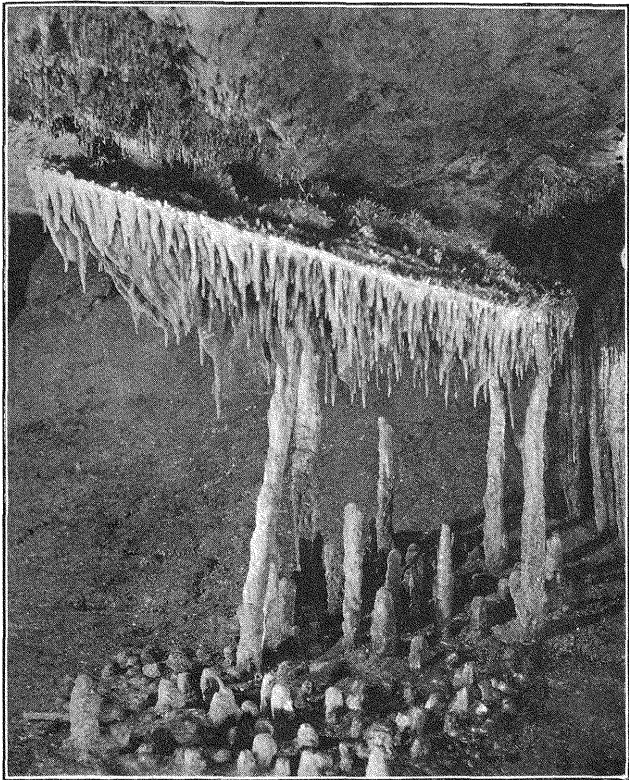
"Kom toch maar een weinig verder, want hier is de fraaie NIEUWE BRUIDSKAMER, en die moet u toch zeker zien."

Ik ging schoorvoetend verder.

Ja waarlik, dit is betoverend! Hoe fraai, en fijn, en net zijn al de behangselen en franjes en gordijntjes hier! Hoe rein en wit ziet alles er in deze kamer uit! Ik voelde me beschaamd in zulke vuile kleren daar te staan! In mijn duizeligheid heb ik nu ook de bruid en bruidegom op de ladder vergeten.

Ik volg mijn gids nu naar het allerlaagste kamertje, —VAN WASSENAARS KAMER, waar je bijna plat gedrukt wordt door het dak. Allerlei lieve snuisterijen hangen van de zoldering, zoals in een speelgoedwinkel. Ik wenste er zo spoedig mogelijk door te komen. Ik kon bijna niet ademen. Het is waarlik te nauw voor een man, die zijn hoofd zo geducht gestampt heeft. Kan men de doorgangen dan niet wat wijder maken? Toen ik aan de andere zij mijn hoofd wat hoger oplichten kon, lag ik neer om wat uit te rusten, en vroeg Coetzee, of hij, in geval onze kaarsen uitbrandden, de weg in deze tastbare duisternis terug zou kunnen vinden.

"Nee," zei hij, "nimmer; in dat geval moeten we hier op de plek blijven, totdat men ons van avond mist, dan zullen ze ons komen opzoeken. Ik ben nu

De Kleedtafel in het Kristallen Paleis.

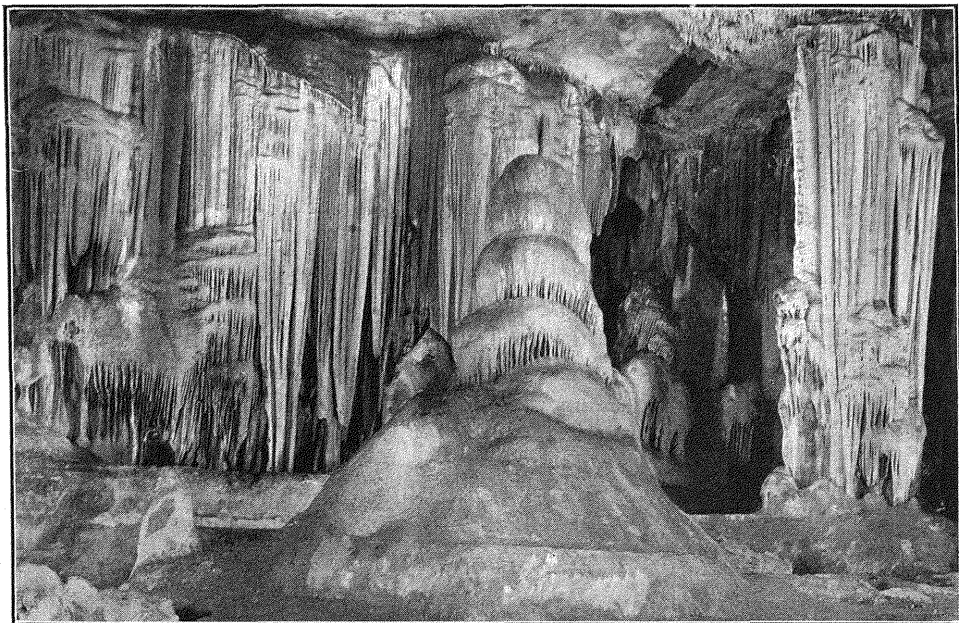
al vele jaren hier, maar ik ga nooit alleen in, want men weet niet wat gebeuren kan."

Ik richtte me op, en ging een schrede voorwaarts. Maar, o, ik werd beloond en opgeflikkerd door wat ik hier ontdekte! Ik bevond me in het KRISTALLEN PALEIS. Hier kan jij je hart eens ophalen. Zo iets ziet men in de buitenwereld nooit. Je kent natuurlijk Ten Kate's "Schepping" van buiten. Welnu, zijn woorden zweven je in deze zaal voor de geest:

"Want zo heerlijk droomt de bouwheer
Zich zijn domversiersels niet,
Als het oog ze nog, als levend,
In uw beeld gestempeld ziet:
In die rijke kapitelen,
Fijn gegroefd, geschubd, geribd,
Met heur lovertool en maaswerk,
Als door feeënhand geknipt,
In die zwevende kolommen,
Ranker in heur sobre pracht
Dan wat onder Duitse hemel
Ooit de kunst heeft voortgebracht!"

De gewelven zijn opgesierd met allerlei krulletjes, trossen en festoenen; met witte pluimen als voor een dameshoed, zo propertjes en keurig bereid, als men maar wensen kan.

Kom, beschouw deze toilettafel hier aan de zij. Hoe rijk beladen is het met allerlei dingen, die het hart van een meisje van vreugde doen opspringen! Werp het blauwe licht naar boven, en het plafond van dit paleis schittert, alsof het met sterren en diamanten bezet is.

Salomo's Troon.

Neef, men voelt toch zijn onmacht diep in zulke plaatsen! De taal heeft geen uitdrukkingen, die je zelfs een flauw denkbeeld geven kunnen van dit meesterstuk onder deze onderaardse wonderen.

Maar, wat zullen we nu daarover klagen? Eenmaal zullen we, op een vernieuwde aarde, toch alles onder woorden kunnen brengen. Nu moeten we maar tevreden zijn om te stamelen,—en te streven naar het volmaakte. En zelfs daarin is genot.

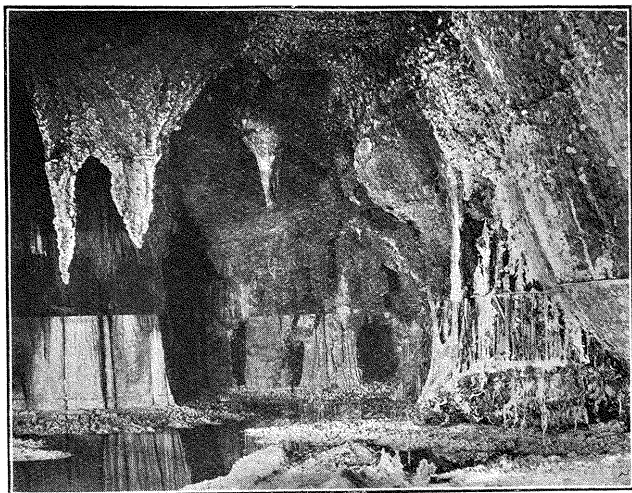
De Koning van dit Paleis zie je hier niet.

Volg de gids dus maar. Hij neemt je bij deze 40 voet hoge ladder af in DE MIJNEN VAN KONING SALOMO, waar je die rijke vorst op zijn TROON zult zien. Je weet, hij moest altijd grote geldsommen hebben voor zijn gebouwen en zijn huishouding; daarom houdt hij zelf toezicht over 't werk in deze mijnen. Hij laat de reizigers alzo toe, om zijn paleis daarboven, zo op hun gemak te bezichtigen. Dit herinnert je aan Koning Eduard, die Paul Roos en zijn Springbokken toeliet, om door zijn paleis te gaan en alles te bewonderen, toen ze op de voetbalvelden van Groot-Brittanje zovele schitterende overwinningen behaalden.

Aan de andere kant van de mijnen heeft Salomo een zeer schone kamer, waar hij inwijken kan, als hij geen lust heeft naar zijn Paleis op te klimmen. Deze is de pronkkamer onder de kamers, zodat men naar de grijze oudheid moest teruggaan om een geschikte naam daarvoor te vinden. Van die grijze oudheid keerde men terug met de naam van CAMERA PULCHRA.

't Is een mooie naam, niet waar, voor een koninklijk vertrek?

De gids zegt: "Kijk toch, hoe wonderlijk zijn die pilaren, kolommen en stalaktieten hier met hoeden op! Kijk daar, tegen de wanden, die vruchten, en

De Ijskamer.

iedereen heeft de kleur, die hij in de tuinen heeft: lemoenen, peren, appels!"

Ja, alles vindt men hier in deze kelders, als er een greintje verbeeldingskracht bijgevoegd wordt.

Maar het luisteren naar mijn beschrijving begint je

te vervelen. Ik ben ook al zeer moe van uren lang op de been te zijn.

Haast je dus maar om de "IJSKAMER" te zien. Het schijnt een wijde put gelijk, waar het water eerst hoog stond, en met een ijskorst bedekt was. Het water is gezakt, maar het versteende ijs is aan de zijden gebleven, en hangt ver over de afgrond in allerlei fantastiese fatsoenen. Het water is nogmaals en nogmaals gezakt, maar het ijs, bij die watermerken, blijft de eeuwen door. Nu kan er geen ijslaag meer gevormd worden, want we staan op de bodem van de put.

Nog een enkel vertrek moet je zien, en dan gaan we terug naar de wereld.

Wat ziet dit lokaal er miserabel uit! Het is alsof Jan Rap en zijn maat hier huisgehouden hebben! Alles ligt er onderste boven. Is een gedeelte van de zoldering naar beneden gestort, of is de vloer met geweld opgebroken? 't Is een woest en schrikaanjagend baaierd!

"Coetzee, wat is de naam van die verwarde boel?"

Terwijl hij het laatste waskaarsje aansteekt, antwoordt hij met een holle stem: "Dit is de SMIDSWINKEL VAN DE DUIVEL."

Fluisterend zeg je: "Man, laat ons gauw teruggaan uit deze onheilspellende plaats! Het is hier nooit 'die regte ding nie,' zoals Windvogel reeds 100 jaar geleden vermoedde!"

Zo gans alleen, een paar mijlen van de ingang! Die gedachte maakt je griezelig, hier in de Smidswinkel!

Ja, zo dringt die vermete en sluwe vijand van al wat rein en lieflik is zich toch overal in. Verdrijf hem uit de voorkamer, dan trekt hij zich in de keuken terug, en—je middagmaal is bedorven!

Hoevele wonderen liggen er aan de andere zij van die Winkel misschien? Maar hij verspert de weg, en men heeft nog niets meer ontdekt.

Deze brief is al te lang geworden. Maar ik kan je toch niet in deze kamer, bij die nare ou paaiboelie, goede nacht toeroepen. Ben je te vermoeid om verder te luisteren of te lezen, dan doen we wat deze Smidswinkel gedaan heeft met ons genot: Zonder enige plichtpleging breken we af. . . .

X.

TERUG NAAR OUDTSHOORN.

Van Beers en Mark Twain—Ds. George Murray—Wijlen
Ds. A. A. Louw.

Je kunt denken, dat ik nu al verlangde om de ingang van de kelders weer te bereiken. Terug, terug ging het dan ook door al die gangen, op en af langs de ladders en steilten, door de schuivergaten heen en onder de erebogen door. Hier en daar wierpen we nog het blauwe licht in de gewelven en donkere schuilhoeken, om zoveel ervan als mogelijk was in het geheugen te drukken. Hoe ontzaggelijk groot zijn sommige van deze tempels: 600 tot 800 voet lang, bij 50 of 60 voet wijd en even zo hoog!

Ik zal je raden, niet alleen hierheen te komen. Er moeten ten minste drie of vier zijn; dan is er kans om een helder begrip van deze grotten te krijgen. De Amerikaners zeggen, dat hun gebouwen zo hoog zijn, dat één man niet in staat is de bovenste verdieping te zien! Er moeten twee mannen en een opgeschoten jongen zijn, om tot aan de 24ste

verdieping te kunnen zien! Hier is het werkelijk het geval: Eén man kan weinig uitvoeren.

Ik dacht gedurig aan drie vrienden uit mijn studentetijd: ds. Jeddie Kestell, ds. Frans du Toit en de diepbetreurde Bernard le Roux. Maar Jeddie, met zijn liefdevol hart en dichterlik talent, is zeker bezig aan een heldedicht op zijn dappere medestrijders in de Boereoorlog, waardoor hij zich, als een Homerus, onsterfelijke roem verwerven zal. Frans, met zijn zeldzame belezenheid, zijn stalen geheugen en luimige aanmerkingen, is daar ver in de Transvaal op huisbezoek. En mijn edele Bernard, een prins op het gebied van de opvoeding, een reisgezel zoals er maar één uit duizend gevonden wordt, rust reeds in het kille graf.

Nu moest ik maar alleen tot allerlei gevolgtrekkingen komen. Hoe zijn deze wondervolle gewrochten ontstaan? Was dit vroeger een onderaards meer, en is het water langzamerhand gezakt en uitgedroogd, zoals de ijskamer schijnt aan te tonen?

Of moeten we hier denken aan vulkaniese werkingen, waardoor de opperkorst van de heuvel opgelicht werd, en schielik afkoelde? De schoorsteen en andere dingen schijnen dit te bewijzen.

Hoe het zij, ik en weet het niet!

Hier zijn we net bijtijds weer op de plaats, waar Windvogel, bijna 130 jaren geleden, ingekropen is. De laatste kaars was bijna uitgebrand en 30 yds. manganese draad waren verbruikt. Ik ontdeed me van de vuile, natte klederen, en was spoedig weer als

82 OP REIS IN HET ZUIDWESTEN

een fatsoenlik mens gekleed. Ik tekende mijn naam in het grote boek, en betaalde mijn geduldige gids 5s. 6d. voor al zijn moeite. We drukten elkaar de hand, en hij ging heen.

Hoe heerlijk is het licht des daags toch !

“Zie ! als het daagt in het Oosten, dan juicht
Gij heemlen, dan tintelt van vreugd
Het grondeloos blauw uwer sferen, dan kleedt
Gij de wiegende wolken in purper en goud !”

Men moet uren lang in tastbare duisternis verkeerd hebben, om te verstaan, hoe verheugd de van blindheid genezen dichter van deze verzen was, toen hij weer het licht aanschouwen kon. 't Is een schoon gedicht van Jan Van Beers, dat over Licht. Laat uw kinderen het van buiten leren !

Ik denk, het is Mark Twain, die in een van zijn boeken spreekt van de donkerheid in de kajuiten op de oude schepen. Hij zegt : “ de duisternis is zo dik en echt, dat men erin bijten kan, en het als gom kan kauwen.” Hoe zou hij de stikdonkere nacht van deze kelders beschrijven ?

Maar Sam is zeker al ongeduldig, en ik ben hongerig. Terwijl hij inspant, zit ik daar bij het beekje te eten, als een man, die weet, dat hij zijn kost verdiend heeft.

Ik kwam wat laat te Oudtshoorn aan, doch had nog tijd genoeg om met de vriendelijke heer Botha door al de straten te rijden. Mijn vrouw kon me ook veel vertellen van wat zij gedurende de dag gezien had. Zo hebben we beiden goed gebruik gemaakt van de

gelegenheid, die we misschien nooit weer krijgen zullen, want de hoofdminister wil geld hebben, en de belastingen zullen vermenigvuldigd worden en zwaar op ons drukken, vrees ik !

Ds. George Murray en zijn echtgenote, en ds. Hanekom, die ook binnenkort zal kunnen spreken van "mijn echtgenote," vereerden ons met een bezoek. Ds. Murray werkt hier reeds jaren lang. Zijn ringsbroeders beminnen hem als een vader, en hij is die liefde waard. Hij is een mooie man, zelfs nu nog op gevorderde leeftijd. Hij is sterk en gezond, gelijk al de Murrays, en werkt meer dan menigeen, die veel jonger is.

Ik houd veel van mooie manspersonen,—vermoedelijk omdat ze zo zeldzaam zijn ! Je weet wat ik bedoel : mooi en goed : "*Kalos kai agathos*," zoals prof. Macdonald placht te zeggen !

Ds. George Murray is de meest "gepredikante" predikant in Zuid-Afrika. Hij is de zoon van een predikant, de broeder van vier, de zwager van tien, de vader en schoonvader van vijf en de oom van een heirleger van jonge predikanten : Murrays, Hofmeyrs, Neethlings, Louws, Albertijns en vele anderen—te veel om te noemen—leden van onze Synode. We spraken over de gemeente Oudtshoorn, en ik vernam toen van de beide leraren, dat bij al de rijkdom van dit distrikt er ook grote armoede heerst : "De armen hebt gij altijd bij u," heeft de Vriend van arme zondaren, eeuwen geleden gezegd, en Zijn woord wordt bevestigd, zelfs in deze rijke plaats.

Voordat Oudtshoorn zo rijk was geworden, waren er niet vele armen. Allen hadden werk voor hun behoeftige landgenoten. Nu hebben de rijke struisvogelboeren niet meer veel arbeiders nodig. Hun kampen zijn klaar. Al het beschikbaar land is onder lucerne, en er is dus geen werk op de plaats meer voor de arme man. Hij en honderden anderen gaan dus "dorp-toe." Ik denk, er moet een wet gemaakt worden, dat elke struisconing ten minste aan 6 families werk moet geven op zijn grote plaats. Nu jagen ze eenvoudig de hardwerkende man naar het dorp, waar wij dorpenaars voor hem en zijn kinderen moeten zorgen.

Ds. Murray en ik spraken ook geruime tijd over vroegere dagen, toen hij als jongeling, en ik als knaap bij prof. Kyd, te Murraysburg, op school waren. Alzo sprekende over die oude tijden en de goede oude lieden van die dagen, liet ds. Murray zich ontvallen, dat mijn vaderlike oude vriend, ds. A. A. Louw, van de Paarl, ook de vorige Woensdag heengegaan was. Ik heb veel, zeer veel aan die godzman te danken. Hij was een man, oprecht en vroom en wijkende van het kwaad. Ernst en luim waren in hem op zeldzame wijze verenigd. De ernst behield altijd de boventoon. Zelfs zijn luimigste aanmerkingen troffen niet zozeer het oor als het hart. Hoe helder, duidelijk en innig was zijn prediking, hoe gezond zijn oordeel, hoe kostelijk zijn raadgeving! Al de Murraysburgers hadden hem lief. Hij was een vorst en vader onder ons. Hij

waakte voor onze zielen. Ik zal hem nooit vergeten!

Ja, Neef, zo leggen die oude veteranen, de een na de ander, de wapens af, om na strijd en overwinning de kroon der heerlijkheid te ontvangen. Het wordt ons bang om het hart, maar neen, de Koning der Kerk leeft nog om ons te bemoedigen met zijn belofte: "Ziet, Ik ben met u al de dagen tot de voleinding der wereld."

Nu ga ik wat rusten, want morgen moet ik terug naar George, daar ik ds. Rossouw beloofd heb, de preekbeurten Zondag waar te nemen.

En nu, goede nacht! geruste nacht! slaap rustig voort, en sluimer zacht!

Ik schrijf je weer, als ik Knijnsna en omstreken gezien heb. Mijn plan is Dinsdagnamiddag derwaarts te reizen.

XI.

VAN GEORGE NAAR KNIJSNA.

Per Kar—Fraaie Landstreek — Karaatera — Woodville—Rooikraal—Wallace—De Handzak zoek—Gelukkige Kleurlingen—Regen—Knijsna—De Pastorie—De Kerk—Hoofden—John Benn.

OP Woensdag, 30 Junie 1908, vertrokken we van George op weg naar Knijsna. Die twee dorpen liggen omtrent 60 mijlen van elkander.

Alec Barnard, met dezelfde kar en paarden, was weer mijn voerman. We kenden elkaar nu, en het is altijd beter, met beproefde dieren te reizen dan met onbekende. Frank, het paard, dat ziek was op weg naar Oudtshoorn, was, na enige dagen gerust te hebben, volkomen hersteld.

De oude heer Barnard liet me ditmaal £6 10s. voor de kar betalen. Hij had lust zelf mee te gaan. Dit viel me tegen. Zie je, de oude heer is een zwaarlijvig man, en het is onaangenaam, tien lange uren, achter de brede schouders van een kolossale drijver te zitten! Wat kan men ook van de wereld zien, als iemand bijna de gehele ruimte op het voorste

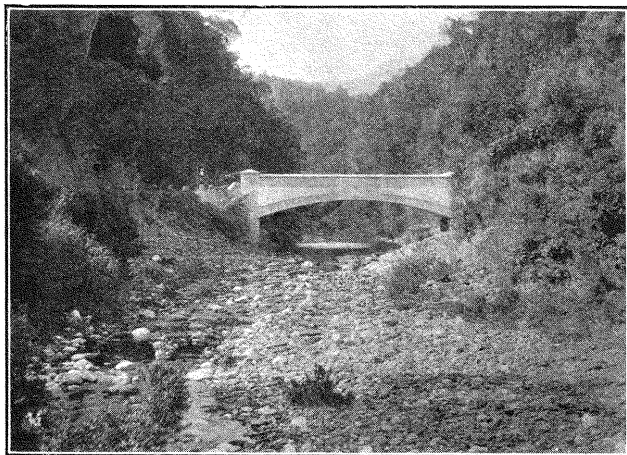
bankje inneemt? Ook dacht ik aan de steilten. Je kunt toch niet een man, die veel ouder dan jezelf is, al die zware plaatsen laten uitstappen, al heb je zijn kar gehuurd. En dan, het neemt tijd, zich aan elkanders grillen te gewennen. Deze moeilijkheden werden door me geopperd, en Alec, die dolgraag naar Knijsna wilde gaan, stemde in, dat mijn bezwaren onoverkomelijk waren. Zijn moeder zag er ook tegen op, dat haar man, met wie ze zoveel jaren lief en leed had doorgemaakt, op zijn oude dag die vermoeiende reis ondernemen zou. En zo kreeg Alec zijn zin! En ik ook!

Van de weg zal ik niet veel zeggen. Men reist over een fraaie landstreek. Spoedig nadat men George verlaat, komt men reeds in bosrijke laagten, waar sterke bergstromen door vloeien. Men ziet diepe kloven, dicht begroeid met velerlei soorten van bruikbaar hout; dan weer hoge grasvelden zonder bomen; boerderijen overal in het rond, zoals van de heren de Smidt, Robertson en Barnard. Er is gedurige afwisseling. De wereld is hier zo golvend, dat de reis veel overeenkomst heeft met een zeereis. Je daalt nederwaarts in de diepten, en wordt tegen de hoogten uitgedragen, zeilt een geruime tijd als op de toppen van de baren voort, en begint dan weer te zakken.

Hier reis je over een tamelijk uitgestrekt grasveld voort, en begint te denken, dat het eentonig wordt, en zie, daar zak je weg als in betoverd oord, waar goedgezinde feeën wonen. Die laagte is letterlijk vol gepakt met bomen. 't Is alsof groene wolken in die

88 OP REIS IN HET ZUIDWESTEN

kloven rusten, zo aaneen zijn de kronen van ijzer-, peer-, en stinkhoutbomen. Baviaantouw, klimop en groenachtige haren, die van de bomen hangen, dragen het hunne bij, om alles aaneen te snoeren. Zo ga je dan weer door het lommer een mijl of wat voort, glijdt over een fraaie brug, om aan de andere zij de steilten

De Zilverrivier, George.

langzaam uit te klimmen en de bossen te verlaten voor een lovergroen grastapijt.

Zulke verrassingen komen gedurig voor. Ik geloof, dat we niet minder dan 10 van die bosrijke rivieren doorgegaan zijn. De bruggen, daar tussen de wouden, over die stromen zien er zeer lief uit. En welke

schone namen dragen vele van die rivieren, zoals Zilverrivier, Homtini en Karaatera !

Karaatera : laat het je niet denken aan de woorden van de dichter :

“ . . . er ruist een knetterend geraas,
Of een stroom met geweld over rotsklippen holt,
En brokkelend gesteent in zijn wateren rolt :
Karaatera ! ”

Op zulk een pad gaat de tijd zo ongemerkt voorbij, en eer je eraan denkt, ben je te Woodville, waar je de paarden goed laat rusten, zelf koffie drinkt, en de padkost aanmerkelijk doet verminderen.

Neef, ik was blij om op deze reize ettelike grote troepen schapen te zien. Een Ondervelder gevoelt zich niet meer vreemd, als hij die banknoten van de boer op de uitgestrekte weiden aantreft. De schapen zagen er zeer goed uit, en het verwondert me, dat men in deze gewesten zich niet veel meer op de veeboerderij toelegt.

We sliepen die nacht te Rooikraal. Alles in het huis is schoon en zindelijk. Het eten is goed, de prijs billik. De huisbaas is een Schot, genaamd Wallace.

Ik weet niet, of de kinderen nog zoveel houden van het boek “Scottish Chiefs,” door Jane Porter. Laat je kinderen toch dat boek lezen, en ze zullen de dappere en ongelukkige William Wallace, voor altijd, in hun rij van helden een hoge ereplaats doen innemen.

Mijn oude vriend hier schijnt echter niet in de

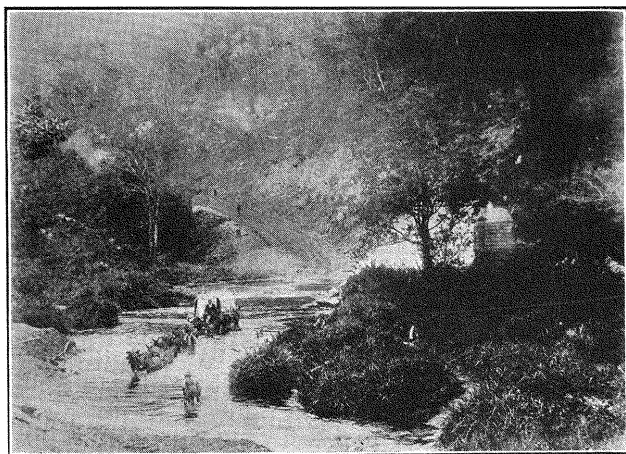
wieg gelegd voor schitterende wapenfeiten. Hij verlustigt zich meer erin, om achter de toonbank van zijn winkel te staan en zijn klanten de beste waren voor hun geld te geven. Hij deelde me veel mee omtrent de geaardheid en levenswijze van de boswerkers. Een boswerker komt niet vooruit in de wereld. De heer Wallace en velen met hem menen, dat het een zegen zal zijn, als al het bruikbaar geboomte opgezaagd werd. Die mensen zullen dan hun bestaan uit de aarde moeten halen, die slechts bemesting nodig heeft om alles voort te brengen, waaraan de mens behoefte heeft. De boswerker, na van geslacht tot geslacht hout gezaagd te hebben, denkt echter, dat "ou Wollis" en ik stapelgek zijn om zo te praten!

We zullen dus maar inspanssen. Wat is het toch nat in deze gewesten! Vandat ik het Strand verliet tot op dit ogenblik heb ik nog geen droge grond gezien. De reis zou zeer vermoeiend genoemd kunnen worden, als de natuur niet overal zo rijk is. Men denkt nu niet in zijn bewondering van de natuur aan de steile hoogten, of aan de mijlen van vloeibare modder, maar gaat vrolijk en goedsmoeds voort, altijd nader naar de Knijsna en de Knijsna-bossen.

We zijn reeds verscheiden rivieren door. Hier gaan we nu de schone, romantiese Homtini door.

Aan de andere zij, al sprekende over wat we aanschouwden, zag mijn vrouw er plotseling omtrent tien jaren ouder uit: "O lieve tijd, mijn handzak is weg!"

Je weet, hoeveel de handzak voor een vrouw op reis betekent. De dingetjes, die zulk een zak bevatten, zijn wonderlik en vreselik. Het verlies schijnt dan ook ontzettend. Ik liep terug zo hard ik kon, en vond die allerkostbaarste bezitting, onbeschadigd, langs het pad liggen. Terugkerende zag ik haar langs

De Homtinirivier vóór de Brug er was.

de helling van de heuvel afkomen. Ik zwaaide de zak zo hoog ik kon, en zie, als in een toverslag was ze verjongd en opgeruimd!

Neef, zorg altijd goed voor de handzak, want de spoorwegkaartjes bevinden zich ook daarin, omdat je vrouw weet, dat jij ze zo gemakkelijk verliest!

De kleurlingen hier in de omtrek moeten nog al veel van muziek houden. Niet minder dan drie jongens, met gitaren gewapend, gingen ons op deze dag in verschillende richtingen voorbij. Hoe onbekommerd en gelukkig is de kleurling toch over 't algemeen, al is hij arm! Wij klagen steen en been over de drukkende tijden. Hij bespeelt zijn gitaar!!

Maar we moeten ons haasten om niet doornat te Knijsna aan te komen.

Wat een uitgestrekte waterplas, een zee gelijk, ligt hier voor ons! Het schijnt zich tot diep in de bergen aan de kust te dringen.

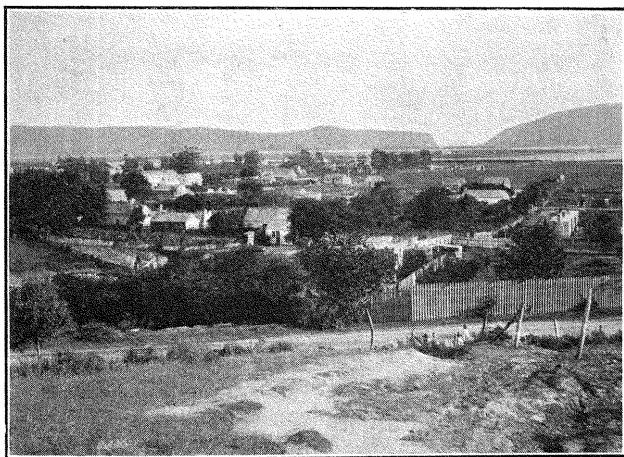
“Hier hebben we de Knijsnarivier,” zegt Alec.

Een lange houten brug brengt je aan de overzij. Nu heb je een berg of heuvel aan de linkerhand en de rivier aan de rechter. Die berg is een opeenstapeling van kleine rivierklippen met versteende klei tussenin.

Daar is dan eindelijk de vermaarde stad van de boswerkers. 't Is schilderachtig aan de hellingen van de heuvels gelegen. Er zijn verscheiden prachtige gebouwen overal in het rond. In de lagere gedeelten wonen de armen in schamele woningen. Het dorp zou een zeer begeerlike woonplaats zijn, als het wat minder regende.

Ik begin al bijna pessimisties te worden! Hier stort de regen al weer neer! Velen willen echter beweren, dat het hier niet elke dag regent! Ze kunnen gelijk hebben! We zullen daarover maar liever niet twisten.

Ds. Retief en zijn echtgenote ontvingen ons zeer hartelik in hun tijdelike woning. De oude pastorie ondergaat aanmerkeliike veranderingen, en zal veel geriefeliker zijn dan toen di. M. C. Botha, B. P. J. Marchand, en McLachlan erin woonden.

Knijnsna.

De nieuwe kerk is tegen een van de heuvelen gebouwd, en is zeer net en sierlik, van binnen en van buiten. De zitplaatsen, spreekgestoelte, plafond, ja, al het houtwerk is van geelhout gemaakt, en ziet er net uit,—rein en zonder smet. Het was een waar genot, het evangelie in zulk een gebouw te verkondigen.

Ds. Retief, die niet lang geleden in Europa geweest is, heeft zijn smaak voor de schoonheden van zijn omgeving niet verloren. Hij spaart geen moeite om zijn gasten de merkwaardigheden te laten zien. Hij is een lief en vriendelijk man.

Eerst gingen we naar de Hoofden. Dit is de bergengte of scheur, waardoor de rivier in de zee stroomt, en waar de golven met donderend geraas de rotsen bestormen en ver in de rivier oplopen. Tussen die gevaarlike rotsen door, en in de rivier op, is een pad voor schepen.

John Benn, een ervaren loods, die hier woont, en meer dan een drenkeling gered heeft, kent dat pad, en voert de schepen in veiligheid tot bij de ladingsplaats.

't Is een groots gezicht, die nauwte door ruwe rotsen versperd, die steile kransen aan weerszijden, die woedende baren, die zich door en over de rotsen werpen, om de wateren van de rivier met kracht tegen te houden. .

Als je terugziet, dan komt het je voor, alsof de kom van de Knijsna een inlandse zee was, en dat de wateren zich in de loop van de tijden door de bergketen heen een weg gebaad hebben naar de zee. De bergketen schijnt zo met woest geweld doorgebroken en vaneengereten te zijn. Vandaar die nimmer eindigende strijd tussen zoet en zout water, tussen rots en golf!

Welk een onbeschrijfelijke indruk moet dit op de mens maken, die de oceaan hier voor de eerste maal aanschouwt! Die ziedende watermassa's, die

geweldige golfslagen tegen de rotsen, dat dreunend gebulder als van kanonschoten in de holten van die overhangende klippen, waaruit het water als in rook opstuift !

John Benn, je bent inderdaad een onverschrokken

De Brug over de Knijsnarivier.

held, een zeehond zonder weerga, als het waar is, dat je mensen uit deze onstuimige wateren gered hebt. En het is waar. Want kijk, dáár, hoog tegen de kale rotswand, staat zijn naam, met een anker en de datum 1868. Een man, die zijn naam op zulk een plaats

kon tekenen, weet niets van dat verlamdend gevoel, dat wij vrees noemen !

Als ons Goevernement eenmaal weer geld te sparen mocht hebben, zal het zeker goed besteed zijn, als men de ingang toegankelijker maakt voor schepen. Welkeen veilige haven voor de schepen biedt deze rivier aan ! Welk een stoot vooruit zal het zijn voor de inwoners van het ganse omliggende land ! Maar het woord van een reiziger zal toch geen invloed op onze wetgevers hebben. Daarom zal ik mijn kracht niet gaan verspillen om hen te overtuigen, hoe hoog nodig het is !

Welke verkeerde begrippen vormen we ons toch van zekere plaatsen ! Ik heb altijd gedacht, dat Knijsna een klein, Engels dorpje was in een dicht bos verscholen. Nu moet ik zien, dat het open en bloot ligt tegen groene heuvelen, dat er verscheiden Afrikaanse familieën wonen, die welgesteld zijn, alsook velen van onze arme landgenoten. Zoals George, wacht dit dorp op iets. Alles is daar, om het tot een van onze bloeiendste havensteden te maken, en toch is het betrekkelijk stil. Er wordt natuurlijk gewerkt, maar lang niet zoals je verwachten kunt.

Maar deze brief wordt zo zachtjes aan te lang.

XII.

NAAR DE HOUTBOSSEN.

De lieve Trein—Boomsorten—De gevelde Geelhoutboom van Macartney—Fabrieken—Goevernementsplantages—Rinaldo en Malcolm—Wandelstokken—George Rex.

ZATERDAGMORGEN vroeg, te vroeg voor een vermoeide reiziger, stapten we naar het station, daar ver, aan de buitenzij van het dorp.

Knijsna heeft zijn eigen trein en zijn eigen wijze van reizen. Een kaartje naar de wouden kost slechts 2s. De weg is 18 mijlen lang.

Tegen deze trein zal ik niets zeggen, want het is een trein naar mijn hart. De wagen voor de passagiers is lang en wijd, en is gemaakt uit het hout van het distrikt. Uit de wagen kan men alles, naar alle richtingen heen, zien. Er zijn zeilen, die men toeknopen kan, als men daartoe lust heeft. Langzaam, als een zware bokwagen van de oude tijd, sukkelt de trein langs de groene heuvelen op, zodat men afspringen kan om varens of bloemen te plukken, en toch niet groot gevaar loopt, achtergelaten te worden.

Er zijn boswerkers, die liever te voet van het dorp naar hun werk gaan. Want op de trein, zeggen ze, kunnen ze niet wachten; hij loopt nu eenmaal te langzaam!

Toen we de bomen bereikten, viel ik ds. Retief gedurig lastig, om me de namen van de boomsoorten te zeggen. Er bevonden zich in ons rijtuig mannen, die van hun kindsheid af met de bossen bekend zijn. Hij riep een van hen, en verzocht hem, mij de namen van al de bomen te zeggen, die we voorbijgingen. En nu was het maar onophoudelijk namen en namen van bomen—

“ Daar staan stink- en geelhout saam ;
 IJsterhout is die se naam ;
 Dis rooi els, hier op die draai ;
 Dit weer noem ons assegaai ;
 En die een daar, mij ou meneer,
 Die noem ons mos 'n harde peer ! ”

Een geelhoutboom kent men spoedig. Hij verheft zich boven al de bomen van het woud. De reusachtige stam bereikt een hoogte van 60 voet, en begint dan zijn takken ver over de andere bomen uit te spreiden, als een vader, die zijn kinderen zegent.

De bomen van het woud gingen eens henen om een koning over zich te zalven, en ze zeiden tot de geelhoutboom: “ Kom en wees koning over ons.” De geelhoutboom liet zich de keuze welgevallen, en zweeft nu over de bomen, die zich onder zijn schaduw vertrouwen.

IJzerhout ken je ook, want je hebt die gezien als

langwagen en disselboom in de oude transportwagens. 't Is een sierlike, slanke, nette boom. De stam is mooi geschilderd door de natuur. De pit van ijzerhout, zegt men, is bijna onvergankelijk als paal in de grond, en wordt voor kampen en tuinen gebruikt.

Ou Neef, als paal kan hij toch nooit beter zijn dan onze onderveldse wolfdoorn en karee. Deze gedachte was me tot troost in deze rijke bossen!

Komassie is een boom zoals ijzerhout. Zijn hout wordt gebruikt voor het maken van duimstokken en zulke dingen. 't Is een geelachtig, sterk hout, zoals boxwood.

Je kent die sterke stoelen, die onze kinderen nu nog niet kunnen breken, en die je grootmoeder van haar overgrootvader geërfd heeft, en die oude tafels met gedraaide poten, niet waar? Welnu, ze zijn gemaakt van stinkhout.

De zolder van je vaders huis was van geelhout; de speken van zijn wagenwiel waren van assegaaihout, —alles afkomstig uit deze bossen.

Er zijn verscheiden staties in het bos. Aan een ervan stapten we af, en liepen de rijen bomen in.

Wat hebben we toch veel overgeërfd van onze wilde voorouders, die oude Katten en Kaninefaten, die elkander in de bossen van Nederland zo dikwels bij de oren hadden! Waarom verlangt het hart zo menigmaal naar de eenzame wouden, naar die vrijheid en die blijheid, naar die rust en vrede, die daar in de bomen des hofs heersen? Is het soms, omdat de mens, toen hij geschapen werd, in zulk een hof